

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti

CHORVÁTI na Slovensku

(Námet na výstavu)

Piata z cyklu výstav o menšinách AKÍ SME – Dialógy o tolerancii

Úvod ku všetkým výstavám cyklu

Výstavy budú zamerané na priblíženie kultúry, života a zvykov etnických menšín na Slovensku. Územie Slovenska bolo oddávna miestom na stretávanie etnických spoločenstiev a kultúr. Spolunažívaním týchto etník vznikla nová kvalita, všeobecne označovaná ako spoločné kultúrne dedičstvo. Poznať svoju kultúru v cudzej a cudziu v svojej (parafráza na B. Brechta) je vždy užitočné a prínosné...

Na úvod k tejto výstave treba povedať, že hľadanie kľúča k nej je pomerne ťažké...K chorvátskej menšine sa v pri sčítaní obyvateľstva na Slovensku v roku 2001 prihlásilo **890 (!)** ľudí. Kultúra Chorvátov je veľmi podobná našej, čiže tu neplatí celkom doslovne poznávanie inej kultúry v svojej a opačne, hoci prínos ich špecifického folklóru nie je zanedbateľný. Navyiac – v apríli 2006 sa bude otvárať Múzeum chorvátskej kultúry v Devínskej Novej Vsi, takže otvorenie našej výstavy by vlastne len zdvojovalo pohľad na túto menšinu. Konceptia predchádzajúcich výstav bola o poznávaní menšiny cez jej typické znaky, pričom sme si nerobili nárok na úplnú historickú presnosť (nie sme múzeum), no a v duchu poetiky BIBIANY o interaktivite a hre. Myslíme si, že práve tento náš špecifický pohľad by v danom momente viac uškodil ako pomohol a preto navrhujeme zaradiť túto výstavu až po výstave o Karpatských Nemcoch.

História

Chorváti začali prichádzať na Slovensko v roku 1524, keď utekali pred nájazdmi Turkov. Po bitke pri Moháči (1426) až do polovice 16. storočia zažilo naše územie viacero prisťahovateľských chorvátskych vln. Postupne Chorváti osídlili Záhorie, okolie Bratislavy, Senec, Trnavu, Piešťany, Trenčín. Veľa ich bolo v Devíne, Devínskej Novej vsi, Stupave, Chorvátskom Grobe. Čo sa týka obživy šlo hlavne o sedliakov a želiarov, ktorí sa veľmi rýchlo asimilovali. V 17. storočí predložil dedičný župan bratislavskej stolice gróf Pálffy komisii zoznam výhod svojich poddaných, kde spomína sedliakov a želiarov chorvátskej národnosti.

Súčasnosť

Chorváti na Slovensku veľmi starostlivo udržiavajú svoj špecifický folklór. Ako sami hovoria: nejde len o tancovanie v kroji, ale o množstvo zvykov, prísloví, porekadiel a rozprávok. Cez folklór sa najlepšie spozná národ. Ten bude teda kľúčom k našej výstave o chorvátskej menšine.

Inšpirácie

Kniha Chorváti v Devínskej Novej Vsi, ktorý vydal Chorvátsky kultúrny zväz na Slovensku v roku 1992 bola inšpiráciou k použitiu motívu bosoriek. Tento motív sa veľmi často opakuje v rôznych obmenách.

Bosorky totiž chodia medzi nami a len veľmi ťažko ich rozoznáme od ostatných ľudí...Bosorky sa schádzali na Hainburgskom vrchu, kam chodievali (lietali) na metlách. Veľa obyvateľov Novovo Sela (ako hovoria Chorváti Devínskej Novej Vsi) ich videlo, ba niektorí ich dokonca našli popadané v svojom vinohrade...Zabrániť tomu, aby bosorka neuriekla dieťa sa dalo svätými bylinkami. Sväté bylinky to sú tie, čo rastú pri cestách, kade sa chodilo s Božím telom na sviatok Božieho tela. Aj vlasy kukurice sú vlastne vlasy bosoriek. Ale existujú aj dobré bosorky, tie pomáhajú dievčatám, aby sa dobre vydali.

Príslovia a porekadlá

Z veľkého množstva vyberáme:

Človek nikdy nie je dosť múdry.

Bez muky niet poznania.

Pekné slovo, zlá pomoc.

Rečami veľa neurobíš!

Kto spieva, zle nemyslí.

Po daždi slnko svieti.

Z uvedeného vyplýva, že folklór – (hudba, piesne, a zvyky), špeciálne jedlá + motív Dunaja, Hainburgu a rozprávok o bosorkách sa môže niesť celou výstavou.

Literatúra

Odkaz a súčasnosť Chorvátov na Slovensku

Chorváti v Devínskej Novej Vsi

V Bratislave, marec 2006

Eva Čárska

KTO SPIEVA, ZLE NEMYSLÍ

(Scenár výstavy)

Miestnosť č. 1.

História

Miestnosť je rozdelená na dve časti. Jedna je venovaná základným informáciám o príchode Chorvátov na Slovensko, druhá časť je zameraná na súčasné folklórne prejavy v jednotlivých obciach.

Nápis: ODKIAĽ PRIŠLI CHORVÁTI NA SLOVENSKO

Mapa, ktorá zachytáva pohyb Chorvátov od 15. – 16. st.

Nápis: Chorváti prichádzali na Slovensko v 15. – 16.- st., keď utekali pred nájazdami Turkov.

Nápis: KDE SA NA SLOVENSKU USADILI CHORVÁTI

Mapa, ktorá zachytáva osídlenie Záhoria a okolia Bratislavy, Senec, Trnavu, Piešťany, Trenčín

Nápis: Chorváti boli najmä sedliaci a želiari (chudobní poddaní)

Nápis na stene: V 17. st. predložil dedičný župan bratislavskej stolice gróf Pálffy komisii zoznam výhod svojich poddaných, kde spomína sedliakov a želiarov chorvátskej národnosti.

Historická časť je doplnená o niektoré dobové fotografie jednotlivých obcí, prípadne časti nábytku a odevov (s možnosťou výtvarného, štylizovaného prevedenia)

V prostriedku miestnosti je dobový stôl, na ktorom sú vyobrazené typické jedlá.

Z pekáča, kde je husacina a klobásy, stúpa sústavne dym.

Druhú časť miestnosti tvorí

Súčasnosť

Pozornosť je sústredená na súčasné udržiavanie folklórnych prejavov a zvykov Chorvátov, žijúcich na Slovensku.

Dôraz je položený najmä na detské tanečné, spevácke a hudobné skupiny, na tradičné hudobné nástroje.

Stenu tvoria súčasné fotografie obcí aj s ich názvami. Dominuje na nich fotografia Múzea chorvátskej kultúry v Devínskej Novej Vsi. Nad nimi dominujú fotografie detských tanečných, speváckych a hudobných súborov, tváre spievajúcich a tancujúcich detí.

Súbory:

GRBARČITA, Detský súbor Čuňovo

(Ďalšie súbory budú doplnené).

Ďalší fotografický pás tvoria typické hudobné nástroje. Medzi nimi je aj tamburica.

Nad fotografiami je nápis: UKÁŽ, KTORÝ NÁSTROJ JE TAMBURICA

(Stlač príslušné tlačítko).

Po stlačení fotografie tamburice sa rytmicky rozsvetujú jednotlivé fotografie detských súborov a zaznievajú ich hudobné nahrávky.

Vtedy sa rozsvieti aj nápis:

KTO SPIEVA, ZLE NEMYSLÍ

Nápis nad vstupom do miestnosti č. 2
NAJKRAJŠIE SÚ ROZPRÁVKY O BOSORKÁCH

Miestnosť č. 2

Tvorí ju vyvýšenina, zvlnený terén, na ktorý sa dá vystúpiť ako na vrch. Pod ním sú viniče, stromčeky a kričky. Mapa nás usmerní, že sme na rozhraní Rakúska a Slovenska..

Nápis

Hainburgský vrch

Tu sa schádzali všetky bosorky a leteli na Slovensko

Na mape jednotlivé obce:

Devínska Nová ves, Chorvátsky Grob, Jarovce, Slovenský Grob, Čuňovo, Šenkvice, Zohor

Oproti na stene nápisy:

Okrem bosoriek strašia v lesoch kleby, ktoré majú svoju moc iba v lesoch, inde sa ich nemusíte báť.

Klekanice majú svoju moc napoludnie, alebo večer. Ujemnice uberajú človeku zdravie, alebo krásu.

Druhú časť miestnosti tvoria pníky, alebo samorasty, na ktorých je materiál, z ktorého si deti môžu vytvoriť masku bosorky.

Vlasy z papiera, špagátov, stúh atď.

Nosy z loptičiek

Masky z papiera, ktoré domaľujú

Šminky

Metly na lietanie.

Zrkadlo, nad ktorým je nápis:

Pozri sa do zrkadla. Aj medzi ľuďmi sú bosorky...

ZvuK: vietor, zvony, burácanie, hlasy bosoriek.

Steny sú doplnené o nápisy prísloví a porekadiel:

ČLOVEK NIKDY NIE JE DOSŤ MÚDRY

BEZ MUKY NIET POZNANIA

PEKNÉ SLOVO, ZLÁ POMOC

REČAMI VEĽA NEUROBÍŠ

PO DAŽDI SLNKO SVIETI